EUROPEJSKI BANK CENTRALNY

EUROSYSTEM

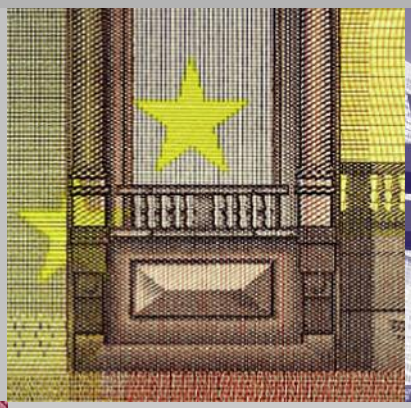

EUROPEJSKI BANK CENTRALNY

EUROSYSTEM

EUROPEJSKI SYSTEM BANKÓW CENTRALNYCH

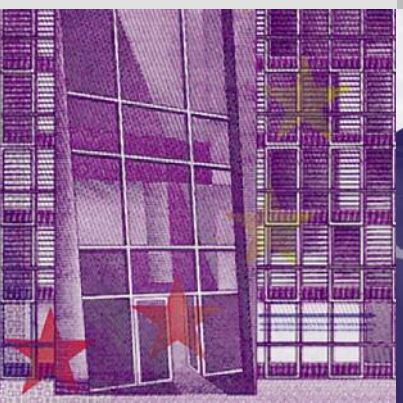

SPIS TREŚCI

Przedmowa prezesa Europejskiego Banku Centralnego 3

1. Droga do unii gospodarczej i walutowej
1.1 Integracja europejska 4
1.2 Integracja gospodarcza 5
1.3 Kryteria konwergencji 6
1.4 Charakterystyka strefy euro 7
1.5 Korzyści z wprowadzenia euro 8

Najważniejsze wydarzenia w historii integracji 10

2. Struktura i zadania
2.1 Europejski System Banków Centralnych oraz Eurosystem 12
2.2 Europejski Bank Centralny 12
2.3 Zadania Eurosystemu 13
2.4 Niezależność 14
2.5 Krajowe banki centralne 16
2.6 Organy decyzyjne EBC 16
2.7 Komitety ESBC 19

3. Polityka pieniężna
3.1 Stabilność cen 20
3.2 Strategia polityki pieniężnej EBC 20
3.3 Instrumenty polityki pieniężnej 21
3.4 Komunikacja 23
3.5 Statystyka pieniężna i finansowa 24

4. System TARGET2 26

5. Banknoty i monety euro
5.1 Banknoty 28
5.2 Monety 29

6. Nadzór bankowy 30

Słowniczek 32

PRZEDMOWA

Termin „bank centralny" najczęściej kojarzony jest z instytucją emitującą pieniądz. Pieniądz zaś służy jako jednostka rozliczeniowa, środek płatniczy i środek przechowywania wartości. I rzeczywiście, głównym celem banku centralnego jest zapewnienie utrzymania wartości pieniądza w miarę upływu czasu. Istnieje jednak wiele mniej znanych aspektów działalności współczesnych banków centralnych. Jednym z nich jest komunikacja. Bank centralny powinien nie tylko wypełniać swoje zadania, ale również je objaśniać, poszerzając w ten sposób wiedzę społeczeństwa o swojej polityce i działalności.

Niniejsza broszura informuje o działalności Europejskiego Banku Centralnego (EBC), który wraz z krajowymi bankami centralnymi dwudziestu siedmiu państw członkowskich Unii Europejskiej tworzy Europejski System Banków Centralnych (ESBC). Ponieważ nie wszystkie państwa członkowskie przyjęły euro, EBC i krajowe banki centralne tych siedemnastu państw, które wprowadziły wspólną walutę, określa się terminem „Eurosystem". Eurosystem realizuje większość zadań, które Traktat o Unii Europejskiej nakłada na ESBC.

Broszurę tę można pobrać ze strony internetowej EBC (www.ecb.europa.eu). Wersja elektroniczna będzie aktualizowana częściej niż wersja wydana drukiem.

Życzę przyjemnej lektury.

Frankfurt nad Menem, styczeń 2011 r.

Jean-Claude Trichet
Prezes Europejskiego Banku Centralnego

DROGA DO UNII GOSPODARCZEJ I WALUTOWEJ

1.1 INTEGRACJA EUROPEJSKA

Koncepcja utworzenia unii gospodarczej i walutowej w Europie pojawiła się ponad pół wieku temu. Taką wizję mieli przywódcy polityczni, którzy w 1952 r. utworzyli **Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWS)** z udziałem sześciu państw: Belgii, Niemiec, Francji, Włoch, Luksemburga i Holandii.

Stopniowa ekspansja Unii Europejskiej

W latach 50. i kolejnych dekadach poczyniono dalsze kroki w kierunku integracji europejskiej. W 1958 r. wymienione wyżej państwa utworzyły **Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG)** i **Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (EURATOM)**. Istniejące powiązania z czasem zacieśniały się i pogłębiały, co doprowadziło do ustanowienia Wspólnoty Europejskiej (WE), a następnie – po podpisaniu traktatu z Maastricht w 1993 r. – do powstania Unii Europejskiej (UE). Zwiększała się również liczba państw członkowskich. W 1973 r. do Wspólnot przystąpiły Dania, Irlandia i Wielka Brytania, a w osiem lat później – Grecja. Portugalia i Hiszpania dołączyły do Wspólnot w 1986 r., a w 1995 r. do Unii weszły Austria, Finlandia i Szwecja. Dalsze rozszerzenie Unii Europejskiej nastąpiło 1 maja 2004 r., gdy przystąpiły do niej Czechy, Estonia, Cypr, Łotwa, Litwa, Węgry, Malta, Polska, Słowenia i Słowacja. Państwa członkowskie o najkrótszym stażu to jak dotąd Bułgaria i Rumunia, które przystąpiły do UE dnia 1 stycznia 2007 r.

Kryteria przystąpienia do UE

Warunkiem przystąpienia do UE jest spełnienie **kryteriów kopenhaskich**. Zgodnie z nimi państwo kandydujące musi a) posiadać stabilne instytucje gwarantujące demokrację i rządy prawa, a także przestrzeganie praw człowieka oraz poszanowanie i ochronę praw mniejszości, b) posiadać funkcjonującą gospodarkę rynkową, jak również być zdolne sprostać presji konkurencyjnej, tak aby móc wypełniać obowiązki związane z członkostwem, w tym realizować cele unii politycznej, gospodarczej i walutowej.

zob. słowniczek

1 Droga do UGW
1.1 Integracja europejska
1.2 Integracja gospodarcza
1.3 Kryteria konwergencji
1.4 Charakterystyka strefy euro
1.5 Korzyści z wprowadzenia euro
Najważniejsze wydarzenia w historii integracji

2 Struktura i zadania

3 Polityka pieniężna

4 System TARGET2

5 Banknoty i monety euro

6 Nadzór bankowy

1.2 INTEGRACJA GOSPODARCZA

Pierwszą próbę utworzenia unii gospodarczej i walutowej opisano w raporcie Wernera[1] z 1970 r., w którym przewidywano jej realizację w trzech etapach do 1980 r. Początkowe plany nie zostały jednak nigdy zrealizowane ze względu na destabilizację kursów po załamaniu się systemu z Bretton Woods na początku lat 70. i międzynarodową recesję, która nastąpiła po pierwszym kryzysie naftowym w 1973 r.

Aby przeciwdziałać destabilizacji, w 1979 r. dziewięć państw członkowskich EWG powołało **Europejski System Walutowy (ESW)**. Jego głównym elementem był **mechanizm kursowy (ERM)**, który wprowadził sztywne, ale dostosowywalne kursy wymiany pomiędzy walutami państw uczestniczących w systemie.

W drugiej połowie lat 80. koncepcja unii gospodarczej i walutowej odżyła w Jednolitym Akcie Europejskim z 1986 r. ustanawiającym wspólny rynek. Jednak pełne korzyści ze wspólnego rynku można było osiągnąć wyłącznie przez wprowadzenie wspólnej waluty dla państw będących jego uczestnikami. W 1988 r. **Rada Europejska** poleciła tzw. **Komitetowi Delorsa** przeanalizowanie możliwych sposobów wprowadzenia **unii gospodarczej i walutowej (UGW)**. Raport Delorsa z 1989 r. był podstawą negocjacji **Traktatu** o Unii Europejskiej, który utworzył Unię Europejską i wprowadził zmiany do Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską. Traktat o Unii Europejskiej podpisano w Maastricht w lutym 1992 r. (dlatego określany jest też jako traktat z Maastricht), a wszedł on w życie z dniem 1 listopada 1993 r.

Podpisanie traktatu z Maastricht w 1992 r.

UGW powstawała w trzech etapach. Pierwszy etap (1990-1993) objął przede wszystkim utworzenie wspólnego rynku europejskiego przez zniesienie wszystkich wewnętrznych barier utrudniających swobodny przepływ osób, towarów, kapitału i usług w Europie.

Trzy etapy UGW:
I. Wspólny rynek europejski
II. Europejski Instytut Walutowy
III. EBC i euro

Drugi etap (1994-1998) rozpoczął się wraz z ustanowieniem **Europejskiego Instytutu Walutowego** i polegał na przygotowaniach do wprowadzenia wspólnej waluty, unikaniu lub eliminacji nadmiernego deficytu budżetowego

[1] Od nazwiska Pierre'a Wernera, premiera Luksemburga.

DROGA DO UNII GOSPODARCZEJ I WALUTOWEJ

w poszczególnych państwach oraz wzmacnianiu konwergencji (zbieżności) polityki gospodarczej i walutowej państw członkowskich (co miało zapewnić stabilność cen i zdrowe finanse publiczne). Trzeci etap rozpoczął się 1 stycznia 1999 r. wraz z ustaleniem nieodwołalnych kursów walut, przekazaniem kompetencji w dziedzinie polityki pieniężnej Europejskiemu Bankowi Centralnemu i wprowadzeniem euro jako wspólnej waluty. Dnia 1 stycznia 2002 r. banknoty i monety euro stały się prawnym środkiem płatniczym w państwach uczestniczących. Dotychczasowe waluty krajowe straciły ten status z końcem lutego 2002 r.

I.3 KRYTERIA KONWERGENCJI

Polityka gospodarcza zorientowana na stabilność
Niezależne banki centralne

Państwa zamierzające przyjąć euro jako swoją walutę muszą osiągnąć wysoki stopień „trwałej konwergencji", który ocenia się w oparciu o kryteria określone w traktacie z Maastricht:

- wysoki stopień stabilności cen,
- dobra sytuacja finansów publicznych,
- stabilny kurs walutowy,
- niskie i stabilne długoterminowe stopy procentowe.

Kryteria te są gwarancją, że do trzeciego etapu UGW przejdą wyłącznie państwa, które realizują politykę gospodarczą ukierunkowaną na zachowanie stabilności i od dłuższego czasu skutecznie utrzymują stabilne ceny. Traktat wymaga również niezależności banku centralnego danego państwa (patrz artykuł 108 Traktatu).

Wprowadzenie euro w 17 państwach członkowskich

W maju 1998 r. szczyt UE w Brukseli potwierdził, że jedenaście z piętnastu państw członkowskich UE – Belgia, Niemcy, Hiszpania, Francja, Irlandia, Włochy, Luksemburg, Holandia, Austria, Portugalia i Finlandia – spełnia kryteria przyjęcia wspólnej waluty. Dnia 1 stycznia 1999 r. państwa te wprowadziły euro. Dwa lata później, po spełnieniu kryteriów konwergencji, do grupy tej dołączyła Grecja. Kolejnymi państwami, które spełniły kryteria konwergencji i dołączyły do strefy euro, są Słowenia (z dniem 1 stycznia 2007 r.), Cypr i Malta (z dniem 1 stycznia 2008 r.), Słowacja (z dniem

zob. słowniczek

1 stycznia 2009 r.) oraz Estonia (z dniem 1 stycznia 2011 r.). Jedno państwo członkowskie – Szwecja – nie spełniło wszystkich kryteriów konwergencji, a dwa – Dania i Wielka Brytania – uzyskały status specjalny. W protokole załączonym do Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską państwa te otrzymały prawo do dokonania wyboru, czy chcą uczestniczyć w trzecim etapie UGW (czyli przyjąć euro). Oba państwa skorzystały z tak zwanej klauzuli *opt-out* (zwalniającej z obowiązku przyjęcia wspólnej waluty) przez zawiadomienie Rady UE o tym, że w chwili obecnej nie zamierzają przejść do trzeciego etapu, tj. nie chcą stać się częścią strefy euro.

Szwecja i siedem z dwunastu państw członkowskich, które przystąpiły do UE w 2004 r. lub później, to tzw. państwa członkowskie objęte derogacją, czyli zwolnieniem z niektórych wymogów, które normalnie obowiązują od początku trzeciego etapu UGW. Derogacja obejmuje między innymi wszystkie postanowienia związane z przekazaniem odpowiedzialności za politykę pieniężną Radzie Prezesów EBC.

Podobnie jak Szwecja, inne państwa członkowskie UE, które nie wprowadziły jeszcze euro, nie mogą skorzystać z klauzuli *opt-out*, takiej jak wynegocjowane przez Wielką Brytanię i Danię.

Dwa państwa członkowskie nie mają obowiązku przyjęcia euro

Oznacza to, że przystępując do UE nowe państwa członkowskie zobowiązują się do przyjęcia euro w przyszłości, po spełnieniu kryteriów konwergencji. Co dwa lata (lub na wniosek danego państwa członkowskiego objętego derogacją) EBC i Komisja Europejska sporządzają raporty w sprawie postępów w wypełnianiu kryteriów konwergencji. W raportach tych uwzględnia się również inne czynniki, które mogą mieć wpływ na integrację danego kraju z gospodarką strefy euro. Raporty o konwergencji stanowią podstawę do podjęcia przez Radę UE decyzji o dopuszczeniu nowego państwa do strefy euro.

Nowe państwa członkowskie UE zobowiązują się do wprowadzenia euro

CHARAKTERYSTYKA STREFY EURO

1.4 Przed przystąpieniem do strefy euro poszczególne kraje wchodzące obecnie w jej skład były gospodarkami stosunkowo otwartymi. Obecnie są one częścią większej i dużo bardziej samowystarczalnej gospodarki. Ze względu na swoje rozmiary strefa euro jest porównywalna z dużymi gospodarkami, takimi jak Stany Zjednoczone i Japonia.

DROGA DO UNII GOSPODARCZEJ I WALUTOWEJ

Jedna z największych gospodarek świata

Strefa euro to jedna z największych gospodarek na świecie, z populacją na poziomie 329 milionów w 2009 r. Cała Unia Europejska składa się z 27 państw członkowskich, a jej populacja wynosi 501 miliony. Dla porównania Stany Zjednoczone i Japonia mają odpowiednio 307 i 128 milionów mieszkańców.

Jeśli chodzi o **produkt krajowy brutto** wyrażony w **parytecie siły nabywczej**, w 2009 r. największą gospodarką były Stany Zjednoczone, na które przypadało 20,5% światowego PKB. Na drugim miejscu znalazła się strefa euro z 15,2% światowego PKB. Udział Japonii wynosił 6,0%. Udziały poszczególnych państw strefy euro były znacznie niższe: w 2009 r. najwyższy z nich wynosił 3,9% światowego PKB.

Mniejsze uzależnienie od handlu zagranicznego

Chociaż zmiany zachodzące w gospodarce globalnej mogą mieć znaczny wpływ na strefę euro, jej mniejsze otwarcie gospodarcze oznacza, że zmiany cen towarów zagranicznych mają tylko ograniczony wpływ na ceny krajowe. Gospodarka ta jest jednak bardziej otwarta niż gospodarki Stanów Zjednoczonych lub Japonii. W 2009 r. eksport towarów i usług w strefie euro wyrażony jako procent PKB (19,6%) był znacznie wyższy niż w Stanach Zjednoczonych (10,9%) i Japonii (13,3%).

1.5 KORZYŚCI Z WPROWADZENIA EURO

Autentyczny wspólny rynek towarów i usług

W momencie ustanowienia **unii gospodarczej i walutowej** UE uczyniła ważny krok w kierunku ostatecznego utworzenia rynku wewnętrznego. Konsumenci i firmy mogą teraz łatwo porównywać ceny i wyszukiwać najbardziej konkurencyjnych dostawców w strefie euro. Ponadto UGW zapewnia stabilne warunki gospodarcze i walutowe w całej Europie, co korzystnie wpływa na zrównoważony wzrost i tworzenie miejsc pracy, a wspólna waluta wyeliminowała zakłócenia spowodowane gwałtownymi zmianami kursów dawnych walut krajowych.

Wprowadzenie banknotów i monet euro z dniem 1 stycznia 2002 r. ułatwiło podróżowanie w strefie euro, umożliwiając bezpośrednie porównywanie cen

zob. słowniczek

i dokonywanie płatności w tej samej walucie we wszystkich należących do niej państwach.

Eliminacja ryzyka kursowego i kosztów transakcyjnych

Wprowadzenie euro wyeliminowało koszty transakcji walutowych i ryzyko kursowe w strefie euro, które w przeszłości utrudniały międzynarodową konkurencję. Rosnąca konkurencja ułatwia efektywniejsze wykorzystanie dostępnych zasobów. Przy wspólnej walucie również decyzje inwestycyjne są o wiele łatwiejsze, ponieważ wahania walut nie wpływają już na zwrot z inwestycji w różnych państwach strefy euro.

Integracja rynków finansowych

Przed wprowadzeniem euro rynki finansowe miały zasadniczo charakter krajowy. Instrumenty finansowe, takie jak obligacje skarbowe i akcje, były denominowane w walutach krajowych. Wprowadzenie euro było ogromnym krokiem w kierunku integracji rynków finansowych w strefie euro i będzie w dalszym ciągu wywierać wpływ na jej gospodarkę. Dowody integracji można znaleźć, choć w różnym stopniu, we wszystkich częściach struktury finansowej:

- Międzybankowy rynek pieniężny strefy euro jest całkowicie zintegrowany.
- Rynek obligacji denominowanych w euro jest dobrze zintegrowany, głęboki i płynny, i zapewnia szeroki wybór inwestycji i finansowania.
- Rynek udziałowych papierów wartościowych strefy euro jest w coraz większym stopniu postrzegany jako rynek jednolity.
- Zwiększa się liczba krajowych i transgranicznych fuzji i przejęć pomiędzy bankami w strefie euro.

Głębokość i jakość zintegrowanego rynku finansowego ułatwia finansowanie wzrostu gospodarczego i tym samym tworzenie nowych miejsc pracy. Ludzie mają większy wybór przy podejmowaniu decyzji dotyczących oszczędności i inwestycji. Spółki mają dostęp do bardzo dużego rynku kapitałowego w celu finansowania swojej działalności i mogą korzystać z nowych instrumentów finansowych dla zabezpieczenia się przed różnymi rodzajami ryzyka finansowego i sprawniejszego zarządzania swoimi inwestycjami.

NAJWAŻNIEJSZE WYDARZENIA W HISTORII INTEGRACJI

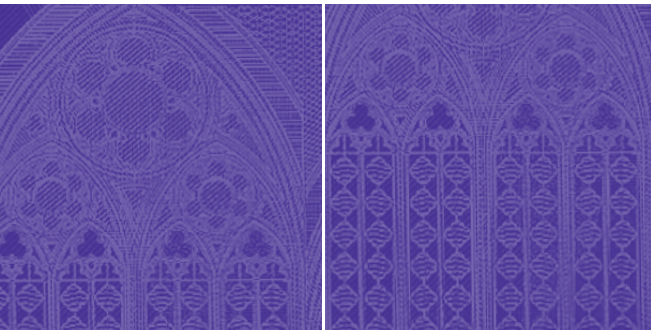

1952

Utworzenie Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWS) przez Belgię, Niemcy, Francję, Włochy, Luksemburg i Holandię.

1958

Wejście w życie traktatów rzymskich; utworzenie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (EURATOM).

1967

Scalenie trzech istniejących Wspólnot (EWWS, EWG, EURATOM) na mocy traktatu fuzyjnego.

1970

Prezentacja raportu Wernera – pierwszego planu wprowadzenia unii walutowej.

1973

Przystąpienie Danii, Irlandii i Wielkiej Brytanii do Wspólnot Europejskich.

1979

Utworzenie Europejskiego Systemu Walutowego.

1981

Przystąpienie Grecji do Wspólnot Europejskich.

1986

Przystąpienie Hiszpanii i Portugalii do Wspólnot Europejskich.

1987

Wejście w życie Jednolitego Aktu Europejskiego, otwierającego drogę dla wspólnego rynku.

1989

Przedstawienie raportu w sprawie unii gospodarczej i walutowej przez Komitet Delorsa.

1990
Początek pierwszego etapu UGW.

1993
Wejście w życie Traktatu o Unii Europejskiej (traktatu z Maastricht).

1994

Początek drugiego etapu UGW. Utworzenie Europejskiego Instytutu Walutowego we Frankfurcie nad Menem.

1995
Przystąpienie do UE Austrii, Finlandii i Szwecji.

1998
Likwidacja Europejskiego Instytutu Walutowego i powstanie Europejskiego Banku Centralnego we Frankfurcie nad Menem.

1999

Początek trzeciego etapu UGW z udziałem 11 państw; wprowadzenie euro jako wspólnej waluty. Wejście w życie znowelizowanego Traktatu o Unii Europejskiej (traktatu amsterdamskiego).

2001
Przystąpienie do strefy euro dwunastego państwa – Grecji.

2002
Wprowadzenie do obiegu banknotów i monet euro.

2003
Wejście w życie znowelizowanego Traktatu o Unii Europejskiej (traktatu nicejskiego).

2004

Przystąpienie do UE dziesięciu kolejnych krajów w dniu 1 maja.

2007
Przystąpienie Bułgarii i Rumunii do UE, w wyniku czego liczba państw członkowskich wzrosła do 27. Przystąpienie Słowenii do strefy euro. Podpisanie traktatu lizbońskiego (13 grudnia 2007 r.).

2008
Przystąpienie Cypru i Malty do strefy euro, w wyniku czego liczba krajów tej strefy wzrosła do 15.

2009
Przystąpienie Słowacji do strefy euro.

2011
Przystąpienie Estonii do strefy euro.

STRUKTURA I ZADANIA

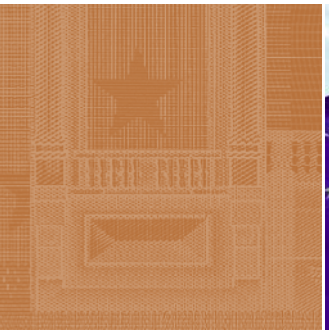

2.1 EUROPEJSKI SYSTEM BANKÓW CENTRALNYCH ORAZ EUROSYSTEM

Europejski System Banków Centralnych (ESBC) zostały utworzony na mocy traktatu z Maastricht oraz Statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego. ESBC obejmuje Europejski Bank Centralny (EBC) i krajowe banki centralne wszystkich państw członkowskich UE.

W skład Eurosystemu wchodzi EBC i krajowe banki centralne tych państw członkowskich UE, które wprowadziły euro (obecnie jest ich siedemnaście).

Organami decyzyjnymi EBC są Rada Prezesów i Zarząd. Decyzje EBC w zakresie polityki pieniężnej podejmuje Rada Prezesów. Zarząd wprowadza te decyzje w życie i odpowiada za bieżące zarządzanie działalnością EBC. Trzecim organem decyzyjnym EBC jest Rada Ogólna, która będzie istnieć do momentu, gdy wszystkie państwa członkowskie UE wprowadzą wspólną walutę.

2.2 EUROPEJSKI BANK CENTRALNY

Ponadnarodowy charakter EBC

Europejski Bank Centralny powstał w czerwcu 1998 r. we Frankfurcie nad Menem i kontynuuje działalność swego poprzednika, Europejskiego Instytutu Walutowego. Jest to instytucja ponadnarodowa, posiadająca osobowość prawną. EBC mieści się obecnie w trzech budynkach w centrum Frankfurtu. Na 2014 r. zaplanowano przeprowadzkę do budowanej obecnie nowej siedziby we wschodniej części miasta.

Kadry EBC są prawdziwie europejskie – pracownicy banku pochodzą ze wszystkich 27 państw członkowskich Unii.

zob. słowniczek

1 Droga do UGW

2 Struktura i zadania
2.1 Europejski System Banków Centralnych oraz Eurosystem
2.2 Europejski Bank Centralny
2.3 Zadania Eurosystemu
2.4 Niezależność
2.5 Krajowe banki centralne
2.6 Organy decyzyjne EBC
2.7 Komitety ESBC

3 Polityka pieniężna

4 System TARGET2

5 Banknoty i monety euro

6 Nadzór bankowy

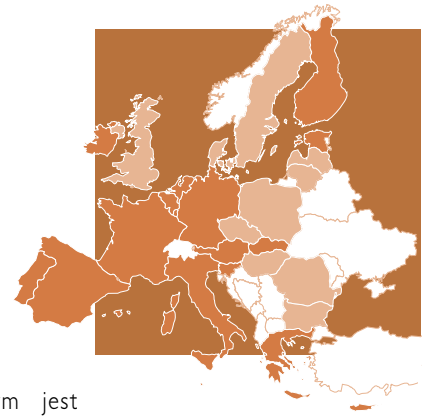

2.

2.3 ZADANIA EUROSYSTEMU

Eurosystem realizuje cztery główne zadania. Pierwszym jest prowadzenie polityki pieniężnej przyjętej przez Radę Prezesów EBC, np. realizacja decyzji w sprawie podstawowych stóp procentowych EBC (minimalnej oferowanej stopy dla podstawowych operacji refinansujących, stóp kredytu i depozytu w banku centralnym na koniec dnia) oraz – w uzasadnionych przypadkach – decyzji w sprawie celów pieniężnych i poziomu rezerw. Zarząd odpowiada za wdrażanie polityki pieniężnej i wypełnia ten obowiązek, udzielając odpowiednich instrukcji krajowym bankom centralnym. Na przykład raz w tygodniu Zarząd podejmuje decyzję w sprawie środków (płynności) przydzielanych sektorowi bankowemu za pośrednictwem podstawowych operacji refinansujących.

Rada Prezesów decyduje o wysokości podstawowych stóp procentowych

Kolejne dwa zadania Eurosystemu to prowadzenie operacji dewizowych oraz utrzymywanie i zarządzanie oficjalnymi rezerwami państw strefy euro.

Rezerwowe aktywa walutowe EBC i krajowych banków centralnych

Krajowe banki centralne Eurosystemu przekazały do EBC rezerwowe aktywa walutowe o łącznej wartości około 40 mld EUR (85% w walutach obcych i 15% w złocie). Uzyskały w zamian od EBC oprocentowane należności denominowane w euro. Krajowe banki centralne Eurosystemu uczestniczą w zarządzaniu rezerwami walutowymi EBC, działając jako jego przedstawiciele, zgodnie z określonymi przez EBC wytycznymi w zakresie zarządzania portfelami. Pozostałe rezerwowe aktywa walutowe Eurosystemu należą do krajowych banków centralnych, które zarządzają nimi samodzielnie. Transakcje dotyczące aktywów rezerwowych podlegają regulacjom Eurosystemu. W szczególności transakcje powyżej określonego progu wymagają wcześniejszego zatwierdzenia przez EBC.

Czwartym podstawowym zadaniem Eurosystemu jest wspieranie należytego funkcjonowania systemów płatniczych. Ponadto Eurosystem uczestniczy w sprawowaniu nadzoru finansowego: doradza ustawodawcom w sprawach należących do jego kompetencji oraz zestawia statystyki pieniężne i finansowe.

Traktat z Maastricht stanowi również, że EBC ma wyłączne prawo do zatwierdzania emisji banknotów euro.

STRUKTURA I ZADANIA

2.4 NIEZALEŻNOŚĆ

Podczas realizacji zadań Eurosystemu ani EBC, ani krajowe banki centralne nie mogą zwracać się o instrukcje bądź ich przyjmować od instytucji i organów wspólnotowych, rządów państw UE i innych podmiotów. Na tej samej zasadzie instytucjom i organom wspólnotowym oraz rządom państw członkowskich nie wolno podejmować prób wywierania wpływu na członków organów decyzyjnych EBC lub krajowych banków centralnych podczas wykonywania przez nich tych zadań.

Niezależność osobista

Statut ESBC i EBC w następujący sposób reguluje długość kadencji prezesów krajowych banków centralnych i członków Zarządu:

- kadencja prezesów krajowych banków centralnych trwa minimum pięć lat;
- kadencja członków Zarządu EBC trwa osiem lat, bez możliwości wyboru na kolejną kadencję;
- członkowie Zarządu mogą być odwołani tylko w przypadku niezdolności do sprawowania urzędu lub poważnego uchybienia; wszelkie spory w tym względzie rozstrzyga Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich.

Niezależność w działaniu

Eurosystem jest również całkowicie niezależny w działaniu. EBC i krajowe banki centralne dysponują wszelkimi instrumentami i kompetencjami niezbędnymi do sprawnego prowadzenia polityki pieniężnej i są upoważnione do niezależnego podejmowania decyzji o sposobie i terminie ich zastosowania.

Eurosystem nie może udzielać pożyczek organom wspólnotowym ani krajowym podmiotom sektora publicznego, co dodatkowo wspiera niezależność, chroniąc go przed wpływami władz publicznych. Ponadto Rada Prezesów EBC ma prawo do uchwalania wiążących rozporządzeń dotyczących realizacji zadań ESBC i w pewnych innych przypadkach, wyszczególnionych w określonych aktach prawnych Rady UE.

zob. słowniczek

Nationale Bank van België / Banque Nationale de Belgique

Deutsche Bundesbank

Eesti Pank

Banc Ceannais na hÉireann / Central Bank of Ireland

Bank of Greece

Banco de España

Banque de France

Banca d'Italia

Central Bank of Cyprus

Banque centrale du Luxembourg

Bank Ċentrali ta' Malta / Central Bank of Malta

De Nederlandsche Bank

Oesterreichische Nationalbank

Banco de Portugal

Banka Slovenije

Národná banka Slovenska

Suomen Pankki / Finlands Bank

2.

STRUKTURA I ZADANIA

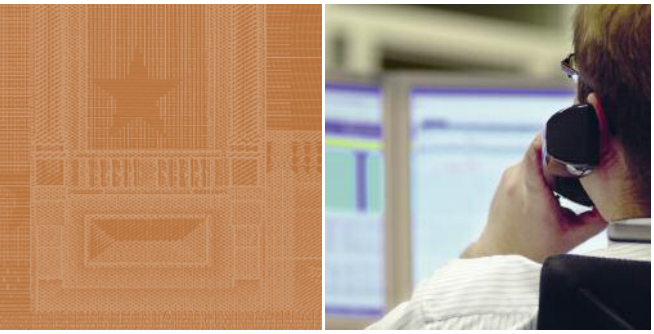

2.5 KRAJOWE BANKI CENTRALNE

Krajowe banki centralne Eurosystemu posiadają osobowość prawną (według prawa krajowego swoich państw) niezależnie od EBC. Jednocześnie są integralną częścią Eurosystemu, na którym spoczywa odpowiedzialność za stabilność cen w strefie euro. W odniesieniu do realizacji zadań Eurosystemu krajowe banki centralne przestrzegają wytycznych i instrukcji EBC.

Krajowe banki centralne realizują operacje polityki pieniężnej

Krajowe banki centralne uczestniczą w prowadzeniu wspólnej polityki pieniężnej strefy euro. Realizują operacje polityki pieniężnej (takie jak zasilanie instytucji kredytowych w pieniądz banku centralnego) oraz zapewniają rozliczenia bezgotówkowych płatności krajowych i transgranicznych. Ponadto zarządzają rezerwami walutowymi zarówno na własny rachunek, jak i w charakterze przedstawicieli EBC.

Krajowe banki centralne są również w znacznym stopniu odpowiedzialne za gromadzenie krajowych danych statystycznych, a także emisję i obsługę banknotów euro we własnych krajach. Mogą również pełnić funkcje wykraczające poza zakres określony Statutem, chyba że Rada Prezesów uzna je za niezgodne z celami i zadaniami Eurosystemu.

Prawo krajowe może nakładać na krajowe banki centralne inne funkcje, niezwiązane z polityką pieniężną; niektóre krajowe banki centralne są zaangażowane w nadzór bankowy lub działają jako główny bank obsługujący rząd.

2.6 ORGANY DECYZYJNE EBC

Czwartkowe posiedzenia Rady Prezesów

W skład Rady Prezesów EBC wchodzą członkowie Zarządu EBC i prezesi krajowych banków centralnych państw strefy euro. Zgodnie ze statutem ESBC Rada Prezesów EBC zbiera się przynajmniej dziesięć razy w roku. Daty posiedzeń określa sama Rada na podstawie propozycji Zarządu. Posiedzenia mogą być również organizowane w formie telekonferencji, chyba że co najmniej trzech prezesów zgłosi sprzeciw. Rada Prezesów zbiera się obecnie dwa razy

zob. słowniczek

2.

w miesiącu, zwykle w pierwszy i trzeci czwartek miesiąca. Zagadnienia dotyczące polityki pieniężnej są z zasady omawiane tylko na pierwszym posiedzeniu w miesiącu.

W posiedzeniach może uczestniczyć przewodniczący Rady UE i przedstawiciel Komisji Europejskiej, ale prawo głosu mają tylko członkowie Rady Prezesów. Każdemu członkowi Rady Prezesów przysługuje jeden głos. Z wyjątkiem decyzji dotyczących spraw finansowych EBC Rada Prezesów podejmuje decyzje zwykłą większością głosów. W przypadku równej liczby głosów rozstrzyga głos prezesa EBC. Jeśli chodzi o sprawy finansowe – na przykład subskrypcję kapitału EBC, transfer rezerw walutowych lub podział dochodu pieniężnego – głosy są ważone zgodnie z udziałami krajowych banków centralnych w subskrybowanym kapitale EBC.

Traktat o Unii Europejskiej oraz statut ESBC i EBC upoważniają Radę Prezesów do podejmowania decyzji o najwyższym znaczeniu strategicznym dla Eurosystemu.

Do podstawowych obowiązków Rady Prezesów należy:

- określanie polityki pieniężnej strefy euro, tj. podejmowanie decyzji w sprawie wysokości podstawowych stóp procentowych EBC;
- uchwalanie wytycznych i podejmowanie decyzji koniecznych do zapewnienia realizacji zadań Eurosystemu.

Strefa euro w centrum uwagi

Podejmując decyzje dotyczące polityki pieniężnej i innych zadań Eurosystemu, Rada Prezesów bierze pod uwagę sytuację w strefie euro jako całości.

Wtorkowe posiedzenia Zarządu

W skład Zarządu wchodzi prezes i wiceprezes EBC oraz czterech innych członków. Są oni mianowani spośród osób o uznanym autorytecie i doświadczeniu zawodowym w dziedzinie pieniądza i bankowości, za wspólnym porozumieniem rządów państw strefy euro na szczeblu szefów państw lub rządów, w oparciu o rekomendację Rady UE uwzględniającą opinie Parlamentu Europejskiego i Rady Prezesów EBC. Zarząd zwykle zbiera się co wtorek.

STRUKTURA I ZADANIA

Posiedzeniom Rady Prezesów, Zarządu i Rady Ogólnej EBC przewodniczy prezes lub – pod jego nieobecność – wiceprezes EBC. Prezes zapraszany jest na posiedzenia **Eurogrupy** (nieformalnej grupy ministrów gospodarki i finansów państw strefy euro), może też uczestniczyć w posiedzeniach Rady UE dotyczących zagadnień związanych z celami i zadaniami Eurosystemu.

Do podstawowych obowiązków Zarządu należy:

- przygotowanie posiedzeń Rady Prezesów;
- realizacja polityki pieniężnej strefy euro zgodnie z wytycznymi i decyzjami Rady Prezesów oraz przekazywanie niezbędnych instrukcji w tym zakresie krajowym bankom centralnym;
- zarządzanie bieżącą działalnością EBC;
- wykonywanie określonych uprawnień, w tym o charakterze regulacyjnym, przyznanych Zarządowi przez Radę Prezesów.

Obrady Rady Ogólnej cztery razy do roku

W skład Rady Ogólnej wchodzą prezes i wiceprezes EBC oraz prezesi krajowych banków centralnych wszystkich państw członkowskich UE. W posiedzeniach Rady Ogólnej mogą uczestniczyć bez prawa głosu pozostali członkowie Zarządu, Przewodniczący Rady UE i członek **Komisji Europejskiej**. Posiedzenia Rady Ogólnej są zwoływane zawsze, gdy taką potrzebę stwierdzi prezes lub na wniosek przynajmniej trzech jej członków. Rada Ogólna zwykle zbiera się co trzy miesiące we Frankfurcie.

Rada Ogólna nie podejmuje decyzji w sprawie polityki pieniężnej strefy euro. Przejęła ona te zadania Europejskiego Instytutu Walutowego, które EBC musi realizować na trzecim etapie UGW, dopóki wszystkie państwa członkowskie nie wejdą do strefy euro. W związku z tym Rada jest przede wszystkim odpowiedzialna za sprawozdawczość w zakresie postępów w konwergencji tych

zob. słowniczek

2.

państw członkowskich, które nie wprowadziły jeszcze euro i za doradzanie w odniesieniu do przygotowań do przyjęcia wspólnej waluty. Rada bierze udział w działalności doradczej ESBC i gromadzeniu informacji statystycznych.

2.7 KOMITETY ESBC

Komitety ekspertów wspierające organy decyzyjne

Organy decyzyjne EBC korzystają ze wsparcia komitetów ESBC, które pełnią też ważną rolę we współpracy w ramach ESBC. W skład komitetów wchodzą przedstawiciele EBC i krajowych banków centralnych Eurosystemu, a także innych organów (np. krajowe organy nadzoru w przypadku Komitetu ds. Nadzoru Bankowego). Krajowe banki centralne państw spoza strefy euro wyznaczyły ekspertów uczestniczących w posiedzeniach komitetów ESBC, gdy zajmują się one sprawami wchodzącymi w zakres kompetencji Rady Ogólnej. Zakres uprawnień komitetów określa Rada Prezesów, której podlegają one za pośrednictwem Zarządu.

W chwili obecnej istnieją następujące komitety: Komitet ds. Rachunkowości i Dochodów Pieniężnych, Komitet ds. Nadzoru Bankowego, Komitet ds. Banknotów, Komitet ds. Metodyki Kosztów, Komitet ds. Komunikacji Eurosystemu i ESBC, Komitet Koordynacyjny Eurosystemu ds. Informatyki, Komitet ds. Informatyki, Komitet ds. Audytu Wewnętrznego, Komitet ds. Stosunków Międzynarodowych, Komitet ds. Prawnych, Komitet ds. Operacji Rynkowych, Komitet ds. Polityki Pieniężnej, Komitet ds. Systemów Płatności i Rozrachunku oraz Komitet ds. Statystyki.

W 1998 r. Rada Prezesów utworzyła również Komitet Budżetowy, złożony z przedstawicieli EBC i krajowych banków centralnych Eurosystemu. Komitet Budżetowy wspiera Radę Prezesów w sprawach związanych z budżetem EBC.

W 2005 r. powstała natomiast Konferencja Działów Kadr, skupiająca członków z całego ESBC. Jej celem jest wspieranie współdziałania i ducha współpracy pomiędzy bankami centralnymi Eurosystemu i ESBC w dziedzinie zarządzania kadrami.

POLITYKA PIENIĘŻNA

3.1 STABILNOŚĆ CEN

Podstawowym celem **Eurosystemu** jest utrzymanie **stabilności cen**. Eurosystem wspiera również ogólną politykę gospodarczą Wspólnoty Europejskiej, o ile nie koliduje to z utrzymaniem stabilności cen.

Stabilność cen głównym priorytetem

Artykuł 2 **Traktatu** o Unii Europejskiej stanowi, że celem Unii Europejskiej jest popieranie „postępu gospodarczego i społecznego oraz wysokiego poziomu zatrudnienia i doprowadzenie do zrównoważonego i trwałego rozwoju". Poprzez utrzymywanie stabilności cen Eurosystem przyczynia się do realizacji tych celów. Jednocześnie bierze je również pod uwagę przy realizacji swego podstawowego zadania. W przypadku konfliktu pomiędzy celami, priorytetem EBC jest jednak zawsze stabilność cen.

Eurosystem działa zgodnie z zasadą otwartej gospodarki rynkowej z wolną konkurencją, sprzyjającą efektywnej alokacji zasobów.

3.2 STRATEGIA POLITYKI PIENIĘŻNEJ EBC

W celu zapewnienia stabilności cen EBC wpływa na sytuację na rynku pieniężnym i tym samym na poziom krótkoterminowych stóp procentowych.

Strategia przyjęta przez EBC zapewnia podejmowanie decyzji w sprawie polityki pieniężnej w sposób konsekwentny i systemowy. Konsekwencja pomaga stabilizować oczekiwania inflacyjne i zwiększa wiarygodność EBC.

Głównym elementem strategii polityki pieniężnej **Rady Prezesów** EBC jest liczbowa definicja **stabilności cen**: „roczny wzrost **zharmonizowanego wskaźnika cen konsumpcyjnych** dla strefy euro poniżej 2%". Stabilność cen musi być utrzymana w średnim okresie, co wymaga prowadzenia perspektywicznej – wybiegającej w przyszłość – polityki pieniężnej. Dążąc do utrzymania stabilności cen, EBC stara się utrzymać stopy inflacji poniżej, ale blisko 2%. Jest to wyraz przekonania, że konieczne jest zapewnienie

zob. słowniczek

1 Droga do UGW

2 Struktura i zadania

3 Polityka pieniężna
3.1 Stabilność cen
3.2 Strategia polityki pieniężnej EBC
3.3 Instrumenty polityki pieniężnej
3.4 Komunikacja
3.5 Statystyka pieniężna i finansowa

4 System TARGET2

5 Banknoty i monety euro

6 Nadzór bankowy

3.

wystarczającego marginesu bezpieczeństwa chroniącego przed ryzykiem **deflacji**.

Perspektywiczna polityka pieniężna

Polityka pieniężna musi być perspektywiczna, ponieważ **mechanizm** jej **transmisji** (zob. punkt 3.3) działa ze znacznym opóźnieniem. Ponadto polityka pieniężna powinna stabilizować oczekiwania inflacyjne i pomagać w ograniczeniu gwałtownych wahań sytuacji gospodarczej.

Oprócz definicji stabilności cen strategia polityki pieniężnej obejmuje kompleksową ocenę ryzyka dla stabilności cen, na którą składają się analiza makroekonomiczna i analiza monetarna. Każda decyzja w sprawie polityki pieniężnej poprzedzona jest dokładną weryfikacją informacji uzyskanych z obu wymienionych analiz.

3.3 INSTRUMENTY POLITYKI PIENIĘŻNEJ

Punktem wyjścia dla mechanizmu transmisji polityki pieniężnej jest zarządzanie poziomem płynności i sterowanie krótkoterminowymi stopami procentowymi przez banki centralne.

Pierwszy reaguje rynek pieniężny

W procesie transmisji decyzji polityki pieniężnej ważną rolę odgrywa będący częścią rynku finansowego rynek pieniężny, ponieważ zmiany polityki pieniężnej najszybciej wywierają wpływ właśnie na ten rynek. Głęboki i zintegrowany rynek pieniężny stanowi podstawę efektywnej polityki pieniężnej, ponieważ zapewnia równomierny podział płynności zapewnianej przez banki centralne i jednolity poziom krótkoterminowych stóp procentowych na całym obszarze wspólnej waluty. Warunek ten był spełniony prawie od samego początku trzeciego etapu UGW, kiedy to krajowe rynki pieniężne zostały skutecznie połączone w jeden sprawny rynek pieniężny strefy euro.

Dla celów sterowania krótkoterminowymi stopami procentowymi Eurosystem dysponuje zestawem instrumentów polityki pieniężnej, na który składają się operacje otwartego rynku, operacje kredytowo-depozytowe i rezerwa obowiązkowa.

POLITYKA PIENIĘŻNA

Operacje otwartego rynku można podzielić na:

- podstawowe operacje refinansujące, czyli regularne transakcje zasilające w płynność, przeprowadzane co tydzień, z jednotygodniowym terminem zapadalności;
- dłuższe operacje refinansujące, czyli transakcje zasilające w płynność, przeprowadzane co miesiąc, z trzymiesięcznym terminem zapadalności;
- operacje dostrajające, czyli takie, które można przeprowadzać doraźnie w celu zmiany sytuacji płynnościowej na rynku pieniężnym i kształtowania stóp procentowych. W szczególności celem tych operacji jest złagodzenie wpływu niespodziewanych wahań płynności na stopy procentowe;
- operacje strukturalne, które mogą być prowadzone przez Eurosystem w formie transakcji odwracalnych, transakcji bezwarunkowych (*outright*) i emisji certyfikatów dłużnych.

Operacje kredytowo-depozytowe

Eurosystem oferuje również dwa rodzaje operacji kredytowo-depozytowych, które ustalają granice rynkowej stopy procentowej *overnight* poprzez absorbowanie lub zasilanie w płynność:

- kredyt w banku centralnym, dzięki któremu instytucje kredytowe mogą uzyskać płynność *overnight* z krajowego banku centralnego, udzielając zabezpieczenia w postaci określonych aktywów (tzw. aktywów kwalifikowanych);
- depozyt w banku centralnym na koniec dnia, z którego mogą skorzystać instytucje kredytowe, aby złożyć depozyt *overnight* w krajowym banku centralnym Eurosystemu.

Rezerwa obowiązkowa

Ponadto Eurosystem nakłada na instytucje kredytowe obowiązek utrzymywania minimalnych rezerw na rachunkach w krajowych bankach centralnych. Każda instytucja kredytowa musi przechowywać określony procent niektórych lokat klientów (a także niektórych innych pasywów bankowych) na rachunku depozytowym we właściwym krajowym banku centralnym przez okres utrzymywania rezerw wynoszący średnio około jednego miesiąca. Rachunki te

zob. słowniczek

3.

są oprocentowane według stopy krótkoterminowej. Celem systemu rezerwy obowiązkowej jest stabilizacja stóp procentowych rynku pieniężnego i stworzenie (lub zwiększenie) strukturalnego niedoboru płynności w systemie bankowym.

3.4 KOMUNIKACJA

Efektywna komunikacja zewnętrzna stanowi istotny aspekt działalności banku centralnego. Komunikacja może zwiększyć skuteczność i wiarygodność polityki pieniężnej. EBC musi działać w sposób otwarty i przejrzysty, aby upowszechniać wiedzę o polityce pieniężnej i innych funkcjach banków centralnych. Jest to naczelna zasada, którą Eurosystem kieruje się w komunikacji zewnętrznej, zakładającej ścisłą współpracę pomiędzy EBC i krajowymi bankami centralnymi.

Dla zapewnienia skutecznej komunikacji EBC i krajowe banki centralne korzystają z wielu różnych narzędzi, do których należą:

- regularne konferencje prasowe organizowane po pierwszym posiedzeniu Rady Prezesów w każdym miesiącu;
- publikowanie Biuletynu Miesięcznego zawierającego szczegółowy opis sytuacji gospodarczej w strefie euro i artykuły dotyczące zagadnień związanych z działalnością EBC;
- publiczne przesłuchania prezesa i pozostałych członków Zarządu EBC w Parlamencie Europejskim;
- przemówienia i wywiady udzielane przez członków organów decyzyjnych EBC;
- komunikaty prasowe wyjaśniające decyzje i poglądy Rady Prezesów;
- strony internetowe EBC i krajowych banków centralnych, zapewniające dostęp do wszystkich publikowanych materiałów, w tym bardzo szeroki zbiór danych statystycznych;
- prace naukowe w serii *Working Papers*;
- prace naukowe w serii *Occasional Papers*.

POLITYKA PIENIĘŻNA

3.5 STATYSTYKA PIENIĘŻNA I FINANSOWA

We współpracy z krajowymi bankami centralnymi EBC zestawia i publikuje statystyki finansowe i pieniężne. Informacje statystyczne wspomagają politykę pieniężną strefy euro oraz procesy decyzyjne w EBC.

EBC zestawia agregaty dla strefy euro

Krajowe banki centralne (lub inne organy krajowe) zbierają dane od instytucji finansowych oraz z innych źródeł w swoich krajach, obliczają agregaty na poziomie krajowym, a następnie przesyłają je do EBC, który zestawia agregaty dla strefy euro.

Podstawą prawną opracowywania, gromadzenia, zestawiania i udostępniania informacji statystycznych przez EBC jest Statut Europejskiego Systemu Banków Centralnych oraz Europejskiego Banku Centralnego stanowiący załącznik do Traktatu. Dążąc do zapewnienia zgodności z wymogami statystycznymi, EBC stara się jednocześnie minimalizować obciążenia związane ze sprawozdawczością statystyczną nakładane na instytucje finansowe i inne podmioty sprawozdawcze.

zob. słowniczek

3.

Za statystykę na poziomie unijnym odpowiadają wspólnie EBC oraz **Komisja Europejska** (za pośrednictwem Eurostatu, czyli Urzędu Statystycznego Wspólnot Europejskich). EBC ponosi odpowiedzialność – samodzielnie lub wspólnie z Eurostatem – za dane statystyczne dla strefy euro dotyczące pieniądza, instytucji finansowych, rynków finansowych, transakcji zagranicznych (w tym bilansu płatniczego) i rachunków finansowych oraz za opracowanie statystyki kwartalnych rachunków niefinansowych według sektorów instytucjonalnych (gospodarstw domowych, przedsiębiorstw oraz instytucji rządowych i samorządowych). EBC i Komisja ponoszą wspólną odpowiedzialność za infrastrukturę statystyczną na poziomie europejskim (w tym korekty wahań sezonowych, system zapewniania jakości i standardy przesyłu danych). Statystyki ESBC są w miarę możliwości zgodne ze standardami międzynarodowymi.

SYSTEM TARGET2

Rozrachunek transakcji w euro w czasie rzeczywistym

4. SYSTEM TARGET2

TARGET2 (transeuropejski zautomatyzowany system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym (RTGS)) zastąpił system TARGET, który zaczął działać w styczniu 1999 r., w momencie wprowadzenia euro.

Podobnie jak poprzedni system, TARGET2 służy do rozrachunku operacji banków centralnych, wysokokwotowych przelewów międzybankowych i innych płatności w euro. Umożliwia on przetwarzanie płatności w czasie rzeczywistym, rozrachunki w pieniądzu banku centralnego i natychmiastowe zamknięcie rozliczeń. W odróżnieniu od poprzedniego systemu, w którym wszystkie płatności przetwarzane były lokalnie przez krajowe banki centralne, nowy system korzysta z jednolitej wspólnej platformy i nie wymaga udziału krajowych banków centralnych. Platforma ta umożliwia świadczenie ujednoliconych usług o najwyższym standardzie, a dzięki korzyściom skali pozwala na obniżenie opłat i większą oszczędność. W systemie TARGET2 nie ma górnego ani dolnego limitu płatności.

zob. słowniczek

1 Droga do UGW

2 Struktura i zadania

3 Polityka pieniężna

4 System TARGET2

5 Banknoty i monety euro

6 Nadzór bankowy

4.

Dzięki zastosowaniu systemu TARGET2 do przetwarzania wszystkich płatności wysokokwotowych uczestnicy rynku mają dostęp do usług najwyższej jakości. Pozwala to na istotne obniżenie ryzyka systemowego w całej UE, tj. ryzyka „zarażenia" innych obszarów wynikającego z dużej liczby i wysokiej wartości operacji międzybankowych.

Ponadto w 2008 r. funkcjonować zaczął Jednolity Obszar Płatności w Euro (Single Euro Payments Area - SEPA), w którym wszystkie płatności bezgotówkowe w euro będą traktowane jak płatności krajowe, a tym samym zniknie rozróżnienie pomiędzy płatnościami krajowymi a transgranicznymi. Dzięki TARGET2 i SEPA rynek płatności w strefie euro stanie się bardziej dynamiczny i efektywny pod względem kosztów.

BANKNOTY I MONETY EURO

5.1 BANKNOTY

Banknoty euro wprowadzono do obiegu 1 stycznia 2002 r. Banknoty emitowane są w siedmiu nominałach – 5, 10, 20, 50, 100, 200 i 500 euro. Im wyższy nominał, tym większy banknot.

Banknoty przedstawiają style architektoniczne siedmiu okresów w historii kultury europejskiej: klasyczny, romański, gotyk, renesans, barok i rokoko, architekturę inżynieryjną oraz nowoczesną architekturę XX wieku. Główne motywy to okna, bramy i mosty. Na żadnym z banknotów nie przedstawiono istniejących budynków ani zabytków.

Okna i bramy na przedniej stronie każdego z banknotów symbolizują ducha otwartości i współpracy w Europie. Na odwrotnej stronie banknotów widnieją mosty będące metaforą komunikacji pomiędzy narodami Europy oraz między Europą a resztą świata.

Banknoty posiadają różne zabezpieczenia, takie jak znak wodny, hologram, nitka zabezpieczająca i nominał zmieniający kolor, które chronią je przed fałszerstwami i ułatwiają wykrycie falsyfikatów. Banknoty posiadają również specjalne oznaczenia, np. wypukły nadruk i duże cyfry, ułatwiające korzystanie z nich osobom niewidomym i niedowidzącym.

Dzięki ścisłej kontroli jakości wszystkie wyprodukowane banknoty mają jednakową jakość i wygląd. Banknoty we wszystkich krajach są takie same.

W chwili obecnej prowadzi się prace nad wprowadzeniem nowej serii banknotów euro. Wykorzystane zostaną w niej nowe zabezpieczenia, ale pod innymi względami będzie ona stanowić kontynuację obecnej serii. Banknoty nowej serii będą miały takie same nominały - od 5 do 500 euro - i będą oparte na obecnych projektach, co umożliwi natychmiastowe rozpoznanie ich jako banknotów euro.

1 Droga do unii gospodarczej i walutowej

2 Struktura i zadania

3 Polityka pieniężna

4 System TARGET2

5 Banknoty i monety euro
5.1 Banknoty
5.2 Monety

6 Nadzór bankowy

5.

5.2 MONETY

Jedno euro dzieli się na sto centów. Istnieje osiem monet euro: 1, 2, 5, 10, 20 i 50 centów oraz 1 i 2 euro. Każda moneta ma stronę wspólną i stronę narodową. Monety euro mogą być oczywiście używane we wszystkich krajach strefy euro niezależnie od ich strony narodowej.

Poszczególne nominały monet euro różnią się od siebie wielkością, ciężarem, składem stopu oraz kolorem i grubością. Monety euro mają również specjalne innowacyjne oznaczenia, ułatwiające użytkownikom (zwłaszcza osobom niewidomym i niedowidzącym) rozpoznawanie nominałów. Na przykład każdy nominał ma inaczej wykończony brzeg. Szczegółowy system zarządzania jakością umożliwia używanie wszystkich rodzajów monet euro w całej strefie euro i zgodność ze standardami warunkującymi ich wykorzystanie w automatach wrzutowych.

Monety o wyższych nominałach (1 i 2 euro) produkowane są ze szczególną starannością, aby chronić je przed fałszowaniem. Służy temu skomplikowany dwukolorowy wzór, a także napis wytłoczony na brzegu monety o nominale 2 euro.

NADZÓR BANKOWY

6. NADZÓR BANKOWY

Bezpośrednią odpowiedzialność za nadzór bankowy i stabilność finansową ponoszą właściwe organy, ale Traktat nakłada na ESBC zadanie wspierania polityki prowadzonej przez kompetentne organy w zakresie nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi oraz w zakresie stabilności systemu finansowego.

Zadanie to realizowane jest w trojaki sposób.

Monitorowanie stabilności finansowej

Po pierwsze ESBC monitoruje i ocenia stabilność finansową w strefie euro i całej Unii. W ten sposób uzupełnia i wspiera działania podejmowane na poziomie krajowym przez krajowe banki centralne i organy nadzoru w celu utrzymania stabilności finansowej w poszczególnych krajach.

zob. słowniczek

1 Droga do UGW

2 Struktura i zadania

3 Polityka pieniężna

4 System TARGET2

5 Banknoty i monety euro

6 Nadzór bankowy

6.

Po drugie ESBC opiniuje i weryfikuje wymogi nadzorcze i regulacyjne dla instytucji finansowych. Zadanie to EBC realizuje głównie w ramach udziału we właściwych międzynarodowych i europejskich organach nadzorczych i regulacyjnych, takich jak Bazylejski Komitet ds. Nadzoru Bankowego, Europejski Komitet Bankowy i Komitet Europejskich Organów Nadzoru Bankowego.

Po trzecie EBC wspiera współpracę pomiędzy bankami centralnymi a organami nadzoru w odniesieniu do spraw leżących w zakresie wspólnego zainteresowania (np. nadzoru nad systemami płatności, zarządzania kryzysami finansowymi).

Działania te realizowane są z pomocą Komitetu Nadzoru Bankowego (jednego z komitetów ESBC wymienionych w punkcie 2.7), który skupia ekspertów z unijnych banków centralnych i organów nadzoru.

SŁOWNICZEK

Bank centralny: instytucja, której na mocy prawa powierzono odpowiedzialność za prowadzenie polityki pieniężnej na określonym obszarze.

Baza monetarna: inaczej „pieniądz bazowy" albo „zasób pieniądza wielkiej mocy". Obejmuje banknoty i bilon poza kasami banków plus depozyty instytucji kredytowych w bankach centralnych.

Deflacja: proces polegający na stałym spadku ogólnego poziomu cen przez dłuższy okres.

Depozyt w banku centralnym: instrument Eurosystemu, z którego jego kontrahenci mogą korzystać do złożenia w krajowym banku centralnym depozytu *overnight* o określonym z góry oprocentowaniu.

Derogacja: zgodnie z artykułem 122 traktatu WE państwami członkowskimi objętymi derogacją są te, które przygotowują się do wprowadzenia euro, ale jeszcze tego nie zrobiły. Status taki ma osiem krajów (Szwecja i siedem spośród nowych państw członkowskich). Państw tych nie dotyczą prawa i obowiązki związane z wprowadzeniem wspólnej waluty. Inną sytuację mają Dania i Wielka Brytania, które zostały zwolnione z obowiązku uczestnictwa w trzecim etapie unii gospodarczej i walutowej.

ECOFIN: patrz Rada UE.

ERM II: patrz mechanizm kursowy ERM II.

Eurogrupa: nieformalne zgromadzenie ministrów gospodarki i finansów państw członkowskich strefy euro. Ministrowie omawiają zagadnienia związane z ich wspólnymi obowiązkami dotyczącymi wspólnej waluty. Do udziału w posiedzeniach zapraszana jest Komisja Europejska i EBC. Eurogrupa zwykle spotyka się bezpośrednio przed posiedzeniami Rady ECOFIN.

Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG): utworzona w 1957 r. na mocy traktatu rzymskiego, stanowiła krok w kierunku integracji gospodarczej, tj. wolnego przepływu osób, towarów, kapitału i usług pomiędzy państwami członkowskimi UE.

Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWS): jedna ze Wspólnot Europejskich, utworzona w 1951 r. w Paryżu jako wspólny rynek węgla i stali dla sześciu założycielskich państw członkowskich (Belgii, Francji, Niemiec, Włoch, Luksemburga i Holandii).

Europejski Bank Centralny (EBC): utworzony dnia 1 czerwca 1998 r. we Frankfurcie nad Menem, wyznacza i realizuje politykę pieniężną krajów strefy euro wraz z krajowymi bankami centralnymi tej strefy.

Europejski Instytut Walutowy (EIW): organ europejski odpowiedzialny za przygotowanie ostatniego etapu unii gospodarczej i walutowej. Został utworzony 1 stycznia 1994 r. i zastąpiony przez EBC dnia 1 czerwca 1998 r.

Europejski System Banków Centralnych (ESBC): składa się z Europejskiego Banku Centralnego i krajowych banków centralnych wszystkich państw członkowskich UE.

Europejski System Walutowy (ESW): przed wprowadzeniem euro różne waluty państw członkowskich UE były powiązane ze sobą w ramach Europejskiego Systemu Walutowego, który istniał od 1979 r. do 1999 r. ESW miał trzy główne składniki: ECU (czyli koszyk walut państw członkowskich), mechanizm kursowy i interwencyjny (który nadawał każdej walucie centralny kurs wymiany powiązany z ECU, tzw. dwustronny kurs wymiany) oraz mechanizmy kredytowe (umożliwiające bankom centralnym interwencję, gdy dwustronne kursy wymiany przekroczyły pewien próg). Z dniem 1 stycznia 1999 r. w miejsce ESW wprowadzono mechanizm kursowy ERM II.

Eurosystem: obejmuje Europejski Bank Centralny i krajowe banki centralne państw członkowskich strefy euro. Wyznacza i realizuje politykę pieniężną strefy euro.

Inflacja: trwały wzrost ogólnego poziomu cen, prowadzący do trwałego spadku siły nabywczej pieniądza. Inflację zwykle wyraża się jako roczną zmianę procentową określonego wskaźnika cen konsumpcyjnych (np. HICP).

Instytucja kredytowa: najbardziej popularne instytucje kredytowe to banki i kasy oszczędnościowe. Zgodnie z art. 1 ust. 1 dyrektywy 2000/12/WE, instytucja kredytowa to (i) przedsiębiorstwo, którego działalność polega na przyjmowaniu od ludności depozytów lub innych środków podlegających zwrotowi oraz na udzielaniu kredytów na własny rachunek; lub (ii) przedsiębiorstwo lub inna osoba prawna niż wymienione w punkcie (i), które emituje środki płatnicze w formie pieniądza elektronicznego. Pieniądz elektroniczny oznacza wartość pieniężną, jaką zawiera wierzytelność wobec emitenta, która jest: a) przechowywana w urządzeniu elektronicznym; b) emitowana po otrzymaniu środków pieniężnych w kwocie nie niższej wartościowo niż emitowana wartość pieniądza; c) przyjmowana jako środek płatniczy przez podmioty gospodarcze inne niż emitent.

Komisja Europejska: jedna z pięciu instytucji europejskich, utworzona w 1967 r. dla trzech Wspólnot Europejskich. Opracowuje projekty nowych europejskich aktów prawnych, które przedstawia Parlamentowi Europejskiemu i Radzie. Komisja zapewnia właściwą realizację decyzji UE i nadzoruje sposób wydatkowania funduszy unijnych. Monitoruje również przestrzeganie traktatów europejskich i prawa wspólnotowego. Czuwając nad przestrzeganiem Traktatów, Komisja wraz z Trybunałem Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich zapewnia właściwe wdrożenie ustawodawstwa obowiązującego wszystkie państwa członkowskie UE. W chwili obecnej w skład Komisji wchodzi przewodniczący i 26 komisarzy. Komisja składa się z departamentów, tak zwanych Dyrekcji Generalnych, z których każdy ponosi odpowiedzialność za realizację wspólnej polityki w danej dziedzinie i jej ogólną administrację. Komisja reprezentuje ogólne interesy UE i jest niezależna od państw członkowskich. Komisja mianowana jest na pięcioletnią kadencję, ale może zostać odwołana przez Parlament.

Komitet Delorsa: w czerwcu 1988 r. Rada Europejska powierzyła komitetowi pod przewodnictwem Jacquesa Delorsa – ówczesnego przewodniczącego Komisji Europejskiej – przeanalizowanie i zaproponowanie konkretnych etapów tworzenia unii gospodarczej i walutowej. W skład komitetu weszli prezesi krajowych banków centralnych Wspólnoty Europejskiej (WE) oraz Alexandre Lamfalussy, ówczesny dyrektor naczelny Banku Rozrachunków Międzynarodowych (BIS), Niels Thygesen z Danii, profesor ekonomii, a także Miguel Boyer, ówczesny prezes Banco Exterior de España. Opracowany przez nich Raport Delorsa proponował utworzenie unii gospodarczej i walutowej w trzech etapach.

Kredyt w banku centralnym: instrument Eurosystemu, z którego jego kontrahenci mogą korzystać, aby uzyskać w krajowym banku centralnym kredyt *overnight* o określonym z góry oprocentowaniu, zabezpieczony aktywami kwalifikowanymi.

Kryteria konwergencji: cztery kryteria, które muszą być spełnione przez każde państwo członkowskie UE przed przyjęciem euro: stabilny poziom cen, zdrowe finanse publiczne (ograniczony deficyt i poziom długu wyrażone jako procent PKB), stabilny kurs walutowy oraz niskie i stabilne długoterminowe stopy procentowe.

Kryteria kopenhaskie (kryteria akcesji): państwa, które chcą przystąpić do UE, muszą spełnić szereg kryteriów: politycznych (stabilne instytucje gwarantujące demokrację i rządy prawa oraz przestrzeganie praw człowieka i ochronę mniejszości), gospodarczych (funkcjonująca gospodarka rynkowa), a także przyjąć acquis communautaire (dorobek prawny UE). Określiła je Rada Europejska w Kopenhadze w czerwcu 1993 r. i potwierdziła w Madrycie w grudniu 1995 r.

Mechanizm kursowy ERM II: struktura umożliwiająca współpracę w zakresie polityki kursowej pomiędzy państwami strefy euro a państwami spoza niej. Przystąpienie do mechanizmu jest dobrowolne. Niemniej jednak oczekuje się, że państwa członkowskie objęte derogacją przystąpią do mechanizmu, tym samym ustanawiając parytet centralny swojej waluty wobec euro i pasmo wahań wokół tego parytetu. Standardowe pasmo wahań wynosi ±15%. W przypadku krajów o bardzo wysokim poziomie konwergencji ze strefą euro, na wniosek danego państwa członkowskiego możliwe jest uzgodnienie węższego pasma wahań.

Mechanizm transmisji polityki pieniężnej: proces, w którym zmiany stóp procentowych za pośrednictwem różnych kanałów wpływają na zachowania podmiotów gospodarczych, aktywność gospodarczą i w efekcie na ogólny poziom cen.

Międzybankowy rynek pieniężny: rynek pożyczek krótkoterminowych pomiędzy bankami. Termin ten zwykle opisuje obrót środkami o terminie zapadalności od jednego dnia (*overnight* lub nawet poniżej jednego dnia) do jednego roku.

Minimalna oferowana stopa procentowa: minimalna stopa kupna oferowana w podstawowych operacjach refinansujących, określana przez Radę Prezesów (zwykle na pierwszym posiedzeniu w danym miesiącu).

Należności oprocentowane: aktywa finansowe uprawniające posiadacza do otrzymania płatności z tytułu odsetek od dłużnika, który aktywa te wyemitował.

Operacje dewizowe: zakup lub sprzedaż walut obcych. W kontekście Eurosystemu oznacza to kupno lub sprzedaż innej waluty za euro.

Operacje kredytowo-depozytowe: instrumenty banku centralnego udostępniane na żądanie instytucjom kredytowym. Eurosystem oferuje dwa tego rodzaju instrumenty: kredyt w banku centralnym oraz depozyt w banku centralnym na koniec dnia.

Parlament Europejski: instytucja europejska składająca się z 736 przedstawicieli obywateli państw członkowskich UE, wyznaczonych w wyborach bezpośrednich. Wspólnie z Radą Unii Europejskiej sprawuje władzę ustawodawczą, co oznacza, że jest upoważniony do uchwalania europejskich aktów ustawodawczych (dyrektyw, rozporządzeń itp.). Parlament może zgodzić się z treścią prawodawstwa europejskiego, zgłosić do niej poprawki lub ją odrzucić.

Parytet siły nabywczej: taki poziom kursów wymiany walut, przy którym – dzięki wyeliminowaniu różnic w poziomie cen pomiędzy krajami – siła nabywcza różnych walut jest jednakowa. W najprostszej formie parytet siły nabywczej pokazuje stosunek cen tych samych towarów lub usług w walutach krajowych w różnych krajach.

Podstawowe operacje refinansujące: regularne operacje otwartego rynku przeprowadzane przez Eurosystem w celu zapewnienia systemowi bankowemu odpowiedniego poziomu płynności. Przyjmują one formę cotygodniowych przetargów, w których banki mogą składać oferty kupna na określone kwoty płynnych środków.

Produkt krajowy brutto (PKB): miara aktywności gospodarczej. PKB odzwierciedla wartość wszystkich towarów i usług wytworzonych przez gospodarkę w pewnym okresie.

Rada Europejska: nadaje Unii Europejskiej impulsy niezbędne do jej rozwoju i określa jego ogólne kierunki polityczne. W jej skład wchodzą szefowie państw lub rządów krajów członkowskich oraz przewodniczący Komisji Europejskiej (patrz również Rada Unii Europejskiej).

Rada Ogólna: jeden z organów decyzyjnych EBC. W jej skład wchodzi prezes i wiceprezes EBC oraz prezesi krajowych banków centralnych wszystkich państw członkowskich UE.

Rada Prezesów: najwyższy organ decyzyjny EBC. W jej skład wchodzi sześciu członków Zarządu EBC oraz prezesi krajowych banków centralnych państw członkowskich UE, które wprowadziły euro.

Rada Unii Europejskiej: instytucja Wspólnoty Europejskiej złożona z przedstawicieli rządów państw członkowskich, zwykle ministrów odpowiedzialnych za określone zagadnienia (w związku z tym często określana jako Rada Ministrów). Posiedzenie Rady UE, w którym uczestniczą ministrowie gospodarki i finansów, jest często określane jako Rada ECOFIN. Ponadto w przypadku decyzji o szczególnym znaczeniu Rada UE zbiera się w składzie szefów państw lub rządów. Nie należy mylić jej z Radą Europejską, która również składa się z szefów państw lub rządów, ale jej zadaniem jest nadawanie impulsów niezbędnych do rozwoju Unii i określanie jego ogólnych kierunków politycznych.

Rezerwa obowiązkowa: depozyt, który instytucja kredytowa ma obowiązek utrzymywać w banku centralnym. Wysokość rezerwy obowiązkowej dla danej instytucji wylicza się jako procentowy udział środków zdeponowanych w niej przez klientów (innych niż banki).

Rynek obligacji: przedsiębiorstwa i rządy emitują obligacje, aby pozyskać kapitał na inwestycje. Obligacje to papiery wartościowe o stałym lub zmiennym oprocentowaniu i terminie wykupu powyżej jednego roku (od daty emisji). Najpowszechniejsze są obligacje o stałym oprocentowaniu.

Rynek udziałowych papierów wartościowych: rynek akcji spółek notowanych na giełdzie papierów wartościowych. Udziałowe papiery wartościowe uważa się zwykle za inwestycje o wyższym ryzyku niż obligacje, ponieważ posiadacze takich papierów wartościowych mogą otrzymywać dywidendę od ich emitentów, podczas gdy posiadacze obligacji mają prawo do płatności z tytułu odsetek niezależnie od zysku emitenta.

SEPA (Single Euro Payments Area): Jednolity Obszar Płatności w Euro – obszar w Europie, na którym osoby fizyczne, spółki i inne organizacje mogą dokonywać krajowych i transgranicznych płatności bezgotówkowych w euro i otrzymywać takie płatności, na takich samych warunkach podstawowych, z zachowaniem takich samych praw i zobowiązań, bez względu na ich lokalizację. SEPA działa jak jednolity rynek wewnętrzny płatności i umożliwia klientom dokonywanie płatności tak samo szybko i niedrogo jak we własnym państwie. Inicjatywę SEPA realizuje Europejska Rada ds. Płatności, którą utworzono w 2002 r. Jest to organ decyzyjny i koordynacyjny europejskiego sektora bankowego w obszarze płatności.

Stabilność cen: podstawowy cel Eurosystemu. Według definicji Rady Prezesów ceny są stabilne, gdy wzrost cen artykułów i usług konsumpcyjnych w strefie euro (mierzony wskaźnikiem HICP) w ujęciu rok do roku jest niższy niż 2%. Dążąc do utrzymania stabilności cen, Rada Prezesów stara się utrzymać stopy inflacji w średnim okresie poniżej, ale blisko 2%.

TARGET2: transeuropejski zautomatyzowany system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym (RTGS) dla euro, wykorzystywany do rozrachunku operacji banków centralnych, wysokokwotowych przelewów międzybankowych i innych płatności w euro. TARGET2 umożliwia rozrachunki w pieniądzu banku centralnego i natychmiastowe zamknięcie rozliczeń. Służy do przetwarzania wszystkich transakcji w euro zawieranych w krajach i pomiędzy krajami strefy euro, a także w kilku innych krajach UE. TARGET2 zastąpił system TARGET, który zaczął działać w styczniu 1999 r., w momencie wprowadzenia euro.

Traktat: oznacza Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Pierwotny traktat, podpisany dnia 25 marca 1957 r. i obowiązujący od 1 stycznia 1958 r., ustanawiał Europejską Wspólnotę Gospodarczą

SŁOWNICZEK

(EWG), którą zastąpiła Wspólnota Europejska (WE). Traktat ten często określa się jako traktat rzymski.

Traktat amsterdamski, podpisany w Amsterdamie dnia 2 października 1997 r. i obowiązujący od 1 maja 1999 r., oraz traktat nicejski, podpisany dnia 26 lutego 2001 r. i obowiązujący od 1 lutego 2003 r., zmieniły zarówno Traktat ustanawiający Wspólnotę, jak i Traktat o Unii Europejskiej.

Traktat lizboński został podpisany 13 grudnia 2007 r., a wszedł w życie 1 grudnia 2009 r. Zmienia on zarówno Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, jak i Traktat o Unii Europejskiej. Traktat lizboński upraszcza strukturę UE, która obecnie składa się z trzech filarów: filaru wspólnotowego, wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, a także wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych. Nowy traktat likwiduje te trzy filary i zamiast filaru wspólnotowego wprowadza Unię, która posiada osobowość prawną. Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską zmienia nazwę na Traktat o funkcjonowaniu Unii.

Traktat o Unii Europejskiej (tzw. traktat z Maastricht) został podpisany 7 lutego 1992 r. i wszedł w życie 1 listopada 1993 r. Traktat o Unii Europejskiej zmienił Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Na jego podstawie powstała Unia Europejska.

Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich: instytucja zapewniająca przestrzeganie prawa przy interpretacji i stosowaniu Traktatów i aktów prawnych wydawanych przez instytucje europejskie.

Unia gospodarcza i walutowa (UGW): powstała w wyniku procesu prowadzącego państwa członkowskie UE do harmonizacji polityki gospodarczej i pieniężnej oraz do utworzenia wspólnej waluty. Zgodnie z traktatem z Maastricht proces ten był realizowany w trzech etapach. Na pierwszym etapie (od 1 lipca 1990 r. do 31 grudnia 1993 r.) państwa członkowskie zapewniły swobodny przepływ kapitału pomiędzy swoimi terytoriami, przy ściślejszej koordynacji polityki gospodarczej i bliższej współpracy pomiędzy bankami centralnymi. Drugi etap (od 1 stycznia 1994 r. do 31 grudnia 1998 r.) rozpoczął się od utworzenia Europejskiego Instytutu Walutowego i polegał na technicznym przygotowaniu do wprowadzenia wspólnej waluty, eliminacji nadmiernego deficytu budżetowego w poszczególnych krajach oraz wzmocnieniu konwergencji polityki gospodarczej i pieniężnej państw członkowskich (co miało zapewnić stabilność cen i zdrowe finanse publiczne). Początkiem trzeciego etapu (od 1 stycznia 1999 r.) było określenie nieodwołalnych kursów walut, przekazanie kompetencji w zakresie polityki pieniężnej Europejskiemu Bankowi Centralnemu i wprowadzenie euro jako wspólnej waluty.

Zarząd: jeden z organów decyzyjnych EBC. W skład Zarządu wchodzi prezes i wiceprezes EBC oraz czterech innych członków wyznaczonych drogą porozumienia szefów państw lub rządów krajów, które wprowadziły euro.

Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (HICP): miara stosowana przez Radę Prezesów do oceny stabilności cen w strefie euro, wyliczana i publikowana przez Eurostat, Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich.

© Europejski Bank Centralny 2011

ADRES
Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main, Niemcy

ADRES DO KORESPONDENCJI
Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main, Niemcy

TELEFON
+49 69 1344 0

SERWIS INTERNETOWY
http://www.ecb.europa.eu

FAKS
+49 69 1344 6000

KONCEPCJA I PROJEKT GRAFICZNY
Konzept Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main, Niemcy

ZDJĘCIA
Claudio Hils
Martin Joppen
Martin Starl
Marcus Thelen
Andreas Varnhorn
Walter Vorjohann
Wspólnota Europejska

DRUK
Imprimerie Centrale s.a., Luksemburg

ISBN 978-92-899-0798-9 (druk)
ISBN 978-92-899-0771-2 (online)

PL

ISBN 978-928990798-9